

Commissie voor de
milieueffectrapportage

380 kV Verbinding Doetinchem - Duitse grens

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

18 november 2009 / rapportnummer 2323-33

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

TenneT, de beheerder van het landelijke hoogspanningsnet, wil in samenwerking met het Duitse RWE¹, door een nieuwe 380 kilovolt (kV) hoogspanningsverbinding het Nederlandse en Duitse elektriciteitsnet beter met elkaar verbinden. Het gaat om de verbinding van Doetinchem naar Wesel (Duitsland). Voor de aanleg van deze verbinding moeten in Nederland en Duitsland verschillende (niet identieke) wettelijke procedures worden doorlopen. Deze procedures kunnen niet parallel worden doorlopen. Om gezamenlijk tot een geschikt principetracé te komen hebben TenneT en RWE samen een Basis Effecten Studie (BES) uitgevoerd. De grensovergang die volgt uit het principetracé vormt het ruimtelijke uitgangspunt voor de verdere gescheiden tracering in beide landen en de aparte wettelijke procedures.

Op het Nederlandse deel van deze verbinding is de rijkscoördinatieregeling² van toepassing. Het tracé, inclusief de uitbreiding van het transformator- en schakelstation Doetinchem en de uitvoeringswijze van deze verbinding worden vastgelegd in een rijksinpassingsplan. Voor de besluitvorming hierover door de minister van Economische Zaken (EZ) en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) wordt een milieueffectrapport (MER) opgesteld. De Duitse overheid is verantwoordelijk voor het Duitse deel van de verbinding. Het voorliggend advies heeft uitsluitend betrekking op het Nederlandse deel van de verbinding Doetinchem-Wesel.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')³ beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval informatie moet bevatten over onderstaande punten.

- Nut en noodzaak van de verbinding van Doetinchem naar Wesel. Hierbij dienen ook de (ontwikkeling van de) vraag naar elektriciteit en de import- en exportstromen te worden betrokken.
- De scoping, afbakening van het zoekgebied en de tracering van de alternatieven op het detailniveau dat nodig is om een keuze te kunnen maken zowel voor:
 - het gezamenlijke principetracé tussen Doetinchem en Wesel (de Basis Effecten Studie) en een navolgbare onderbouwing van de keuze;
 - het voorkeurstracé op Nederlands grondgebied.
- Een adequate beschrijving van de effecten op beschermde natuurwaarden inclusief de mogelijke effecten op de Natura 2000-gebieden met speciale aandacht daarbij voor de te volgen methodiek bij grensoverschrijdende effecten.
- De benadering en uitwerking van de verbinding als een regionale ruimtelijke ontwerpopgave, waarin het verband tussen de hoogspanningsverbinding en het landschap op verschillende schaalniveaus wordt uitgewerkt. Geef ook de negatieve gevolgen voor het landschap en de mogelijkheden voor het verbeteren van lokale verrommeling van het landschap.

¹ TSO RWE Transportnetz Strom GmbH, de beheerder van het lokale hoogspanningsnetwerk in Duitsland.

² De rijkscoördinatieregeling maakt het mogelijk dat de procedures voor het ruimtelijk besluit (rijksinpassingsplan) en de uitvoeringsmodule (vergunningen en ontheffingen) tegelijkertijd worden toegepast.

³ Voor informatie over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie, samenstelling van de werkgroep, overzicht van de bevoegde instanties en een overzicht van de door de initiatiefnemer aangeleverde stukken wordt verwezen naar bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de zienswijzen opgenomen.

- De voor veiligheid en gezondheid relevante afstanden tot gevoelige bestemmingen (woningen, scholen, crèches en kinderopvangplaatsen) in de verschillende alternatieven. Hierbij dient ook inzichtelijk gemaakt te worden of de nieuwe 380kV verbinding kansen biedt om het aantal gevoelige bestemmingen binnen de 0,4 microtesla zone van de bestaande lijnen in of bij het tracé terug te dringen, en zo ja, om hoeveel en om welk type gevoelige bestemmingen het gaat.

De Commissie benadrukt dat het MER, ook waar het gaat om technische informatie, leesbaar en begrijpelijk moet zijn voor burgers.⁴ Het MER dient voorzien te zijn van een zelfstandig leesbare samenvatting en helder en illustratief kaartmateriaal met duidelijke schaal en legenda.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Zij constateert dat de startnotitie een goede basis vormt voor het opstellen van het MER. Zij gaat ervan uit dat de alternatieven en effecten conform de in de startnotitie aangegeven lijn worden uitgewerkt.

2. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

2.1 Achtergrond, probleemstelling en doel

Werk achtergrond en probleemstelling van de nieuw aan te leggen hoogspanningsverbinding van Doetinchem naar de Duitse grens conform de startnotitie verder uit. Ga hierbij in op het nut en de noodzaak van de verbinding tussen Nederland en Duitsland. Hierbij dient ook de (ontwikkeling van de) vraag naar elektriciteit en import- en exportstromen te worden betrokken.

De startnotitie geeft als doelstelling voor het project 'het realiseren van bovengrondse 380 kV hoogspanningsverbinding tussen Doetinchem en Wesel...'. Specifiek voor het MER is de doelstelling '...een 380 kV verbinding tussen het transformator- en schakelstation Doetinchem in Langerak (gemeente Bronkhorst) en het grenspunt nabij Voorst in de gemeente Oude IJsselstreek'. Het grenspunt dat in deze laatste doelstelling is opgenomen komt voort uit de Basis Effecten Studie (BES). Deze studie maakt onderdeel uit van de startnotitie en is uitgevoerd om een principetracé te bepalen (zie ook §3.1 van dit advies). Echter, door het opnemen van de grensovergang in de doelstelling voor het tracé over Nederlands grondgebied bestaat het risico dat andere reële oplossingsrichtingen buiten beschouwing worden gelaten. Daarnaast heeft er nog geen ruimtelijke besluitvorming plaatsgevonden.

⁴ Uit de zienswijzen blijkt dat veel vragen/onduidelijkheden bestaan die over de technische aspecten gaan (zoals bovengronds aanleggen, mogelijkheid om bestaande masten te verzwaren).

2.2 Beleidskader en te nemen besluiten

De startnotitie bevat al een uitgebreide opsomming van beleidskaders. Geef aan welke voorwaarden voortkomen uit de voor dit initiatief relevante ruimtelijke plannen/programma's, zowel op regionaal⁵, provinciaal als nationaal niveau. Geef hierbij ook aan hoe invulling wordt gegeven aan het uitruilbeginsel⁶.

De startnotitie neemt als uitgangspunt dat deze 380kV verbinding niet ondergronds zal worden aangelegd. De startnotitie motiveert dit vanuit het standpunt van het kabinet dat de bepaling in het SEVIII omtrent ondergronds aanleggen van 380 kV verbindingen tot nader order niet van toepassing kan zijn. Dit omdat het kabinet van mening is dat in het gehele Nederlandse 380 kV-netwerk uit het oogpunt van leveringszekerheid in totaal slechts 20 km ondergronds aangelegd kan worden. Deze 20 km worden door het kabinet gereserveerd voor de Randstad 380 kV-hoogspanningsverbinding. Gezien de discussie, ook in de tweede kamer, hieromtrent, als ook het grote aantal zienswijzen waarin om ondergrondse aanleg wordt gevraagd, is het gewenst dit standpunt in het MER uitgebreid toe te lichten en te onderbouwen.⁷ Geef ook aan waar dit kabinetsstandpunt is vastgelegd, tot welke termijn dit geldig is en welke voorwaarden dit schept, ook naar de toekomst toe. Ga in op de manier waarop ondergrondse aanleg van andere 380 kV hoogspanningsverbindingen gemonitord worden en wanneer dit tot conclusies kan leiden.

De Commissie merkt op dat indien het kabinetsstandpunt over ondergronds aanleggen wijzigt dit in het onderhavige MER in beschouwing moet worden genomen.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Basis Effecten Studie

TenneT en RWE hebben gezamenlijk een Basis Effecten Studie (BES) uitgevoerd, en afgestemd met betrokken overheden, met als doel een geschikt principetracé tussen Doetinchem en Wesel te vinden. De grensovergang van dit principetracé vormt het ruimtelijke uitgangspunt voor de verdere (afzonderlijke) tracering van het Nederlandse deel (Doetinchem – grens) en het Duitse deel van de verbinding (grens-Wesel). De Commissie heeft waardering voor deze gezamenlijke aanpak maar plaatst ook een aantal kanttekeningen bij de uitgevoerde studie. Uit de BES blijkt dat tracés 4 en 5 op basis van een eerste effectvergelijking niet duidelijk onderscheidend zijn van elkaar. Deze tracés zijn daarom verder bekeken. Na afweging van o.a. de relevante milieuaspecten wordt in de BES geconcludeerd dat principetracé 5 het beste tracé is.

⁵ In verschillende zienswijzen wordt gewezen op de gebiedsvisie Bethlehem.

⁶ Het uitruilbeginsel (paragraaf 6.9 van het SEVIII) heeft ten doel om toename van het bovengronds ruimtebeslag, uitgedrukt in kilometers tracélengthe, van hoogspanningsverbindingen (vanaf 110kV) te voorkomen. Nieuwe doorsnijdingen van het landschap worden gecompenseerd door bestaande hoogspanningsverbindingen (van 110kV of 150 kV) ondergronds aan te leggen. In verschillende zienswijzen worden vragen gesteld over het uitruilbeginsel.

⁷ Deze toelichting dient duidelijk te zijn voor burgers.

Echter:

- 1) Uit de zienswijze van Waterschap Rijn en IJssel blijkt dat de ecologische verbindingszone in de BES mogelijk onderbelicht is gebleven.⁸ Tracé 5 doorsnijdt deze verbindingszone meer dan tracé 4. De mogelijke negatieve effecten van deze doorsnijding moeten alsnog worden beschreven en worden meegenomen in de effectvergelijking van de tracés.
- 2) De Commissie onderschrijft dat uit de kaarten van de BES blijkt dat er méér ganzenareaal door tracé 4 dan door tracé 5 wordt doorsneden. Onduidelijk is in hoeverre de betekenis van deze ganzengebieden opweegt tegen de betekenis van de Ecologische Hoofdstructuur.
- 3) Bij de vergelijking van de tracés is gekeken naar de mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden. Voor tracé 4 wordt geconcludeerd dat significante effecten (aan Duitse zijde) niet op voorhand met zekerheid zijn uit te sluiten terwijl tracé 5 deze zekerheid wel biedt. Commissie constateert dat beide tracés geen Natura 2000-gebieden doorsnijden. Derhalve kan alleen nader onderzoek naar externe werking duidelijkheid verschaffen.

Voor een voldoende onderbouwde keuze van een principetracé behoeft de BES op bovenstaande punten een nadere toelichting/uitwerking. Deze nieuwe/gewijzigde informatie dient in de effectvergelijking van de tracés te worden betrokken. Indien hieruit blijkt dat tracé 4 milieuvoordelen biedt ten opzichte van tracé 5 wordt geadviseerd om tracé 4 als een volwaardig tracéalternatief (op hetzelfde detailniveau) in het MER uit te werken.⁹

3.1.1 Bepalen uitgangspunten

Geef een overzicht van de (ruimtelijke) uitgangspunten die worden gehanteerd voor het ontwikkelen van de verbinding Doetinchem-Duitse grens. Het gaat hier bijvoorbeeld om de voorwaarden die voortkomen uit het SEVIII (o.a. bovengronds aanleggen, het hanteren van het voorzorgsprincipe).

3.1.2 Definiëren zoekgebied

De volgende stap in het scopingsproces is de afbakening van het zoekgebied van mogelijke tracés voor de verbinding tussen Doetinchem en de Duitse grens. Deze afbakening heeft voor tracé 5 al plaatsgevonden en is in de startnotitie beschreven. Neem dit over in het MER. Geconstateerd wordt dat het zoekgebied van tracé 5 ruimer is dan het tracé zoals onderzocht in de Basis Effecten Studie, en er een compleet nieuw gebied (het gebied ten oosten van Gaanderen) is toegevoegd.¹⁰ Onderbouw deze verruiming van het zoekgebied in het MER. Voor tracé 4 dient deze afbakening nog plaats te vinden, beschrijf dit in het MER.

Betrek bij de afbakening van de zoekgebieden ook de aanbevelingen uit de zienswijzen met betrekking tot uitbreiding dan wel beperking van het zoekgebied.

⁸ In de zienswijze van Waterschap Rijn en IJssel wordt aandacht gevraagd voor het rivierdal van de Oude IJssel en de Aastrang.

⁹ In verschillende zienswijzen, waaronder de zienswijze van de gemeente Oude IJsselstreek, wordt ook gevraagd om tracé 4 als een volwaardig tracéalternatief uit te werken.

¹⁰ In verschillende zienswijzen wordt hierop gewezen (o.a. de gemeente Doetinchem en de gemeente Oude IJsselstreek).

3.1.3 Tracéalternatieven en uitvoeringsvarianten

Op basis van een drietal principes (bundelen, combineren en autonoom) worden binnen het zoekgebied verschillende tracéalternatieven ontwikkeld. Geadviseerd wordt om de tracering van de hoogspanningsverbinding vanuit Doetinchem naar de Duitse grens als integrale regionale ontwerpogave te benaderen, geen onnodige deelgebieden, deeltrajecten en deelbeschrijvingen te onderscheiden en daarbij ook de uitgangspunten voor tracering (zie §3.1.1 van dit advies) aan te houden. Opgemerkt wordt dat de tracéalternatieven moeten voldoen aan de doelstellingen van het project, reëel en haalbaar moeten zijn.

De aanleg van de nieuwe hoogspanningsverbinding biedt kansen voor verbetering van bestaande knelpunten¹¹ en/of lokale 'verrommeling' van het landschap door aanwezige hoogspanningsverbindingen.¹² Om nieuwe doorsnijdingen van het landschap te voorkomen wordt bij tracering gestreefd om zoveel mogelijk gebruik te maken van tracés van bestaande verbindingen.¹³ Indien echter blijkt dat lokaal afwijken van het bundelingprincipe mogelijkheden biedt om bestaande situaties te verbeteren, wordt geadviseerd om deze variant mee te nemen. Daarbij dient ook de levensduur van de nieuwe en bestaande verbinding bij de beschouwing te worden betrokken.

Ook uitvoeringsvarianten, zoals masttype, kunnen van invloed zijn op de haalbaarheid van (of voorkeur voor) een tracé.¹⁴ Het is mogelijk dat pas na uitwerking van varianten, in combinatie met een tracé blijkt wat de optimale oplossing is. Geef per tracé(deel) welk masttype het beste bij het landschap past.

Het MER moet het een onderbouwde tracékeuze mogelijk maken. De tracéalternatieven en uitvoeringsvarianten dienen op vergelijkbaar en op voldoende detailniveau te worden uitgewerkt voor een onderbouwing van het voorkeurs-tracé.

Geef inzicht in de karakteristieken van mogelijke tracés. Beschrijf:

- waar het initiatief verenigbaar is met andere bestaande ruimtelijke plannen en voornemens of zelfs kansen biedt voor kwaliteitsverbetering, dan wel daarmee conflicteert;
- lengtes van doorsnijdingen van (ecologisch, aardkundig en landschappelijk) kwetsbaar gebied;
- de voor veiligheid en gezondheid relevante afstanden tot gevoelige bestemmingen;
- mogelijkheden om geconstateerde knelpunten op te lossen;
- de moeilijkheidsgraad van de realisatie van de routes.

Gebruik bij deze punten (actueel) kaartmateriaal van voldoende detailniveau.

¹¹ Zoals bestaande situaties waarbij woningen binnen de magneetveld zone (0,4 microtesla) liggen of geluidshinder ondervinden.

¹² Hierbij kan het gaan om de afstand tussen bestaande verbindingen en gevoelige bestemming als ook het 'recht' trekken van bestaande verbindingen.

¹³ Door het bundelen met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur of het combineren van de nieuwe hoogspanningsverbinding met een bestaande verbinding in één nieuw combinatie mast. NB in verschillende zienswijzen wordt hier een voorkeur voor uitgesproken.

¹⁴ Zo heeft het masttype voor de combinatie van de 380 kV en 150 kV verbinding een andere uitstraling dan gescheiden tracés, de impact van deze opties zal echter mede bepaald worden door de lokale situatie.

3.2 Referentiesituatie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten.¹⁵

3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu en leefbaarheid;
- realistisch alternatief zijn en binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Onderbouw welk tracéalternatief als basis voor het mma wordt genomen. Besteed bij de ontwikkeling van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) in ieder geval aandacht aan:

- minimaliseren van negatieve gevolgen aan natuurwaarden;
- extra inspanningen boven de voorgenomen maatregelen om negatieve gevolgen op lokale landschappelijke kwaliteiten te voorkomen of te mitigeren;
- minimalisatie van het aantal gevoelige bestemmingen binnen de 0,4 microtesla zone;
- mogelijkheden om bestaande knelpunten van hoogspanningsverbindingen (150 kV) te verbeteren.¹⁶

Hierbij wordt opgemerkt dat het verwachte draagvlak of een vastgesteld budget geen argumenten mogen zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma.

4. MILIEUGEVOLGEN

4.1 Algemeen

De startnotitie geeft een goed overzicht van de te onderzoeken milieueffecten. Dit advies sluit aan op de startnotitie. Voor de milieuaspecten die niet in dit hoofdstuk worden genoemd, kan worden volstaan met de uitwerking zoals in de startnotitie is beschreven.

Ga bij de beschrijving van de milieueffecten niet alleen in op de negatieve effecten maar ook mogelijke positieve effecten van het tracé en de uitbreiding

¹⁵ In de zienswijzen van o.a. waterschap Rijn en IJssel (ecologische verbindingzone), de gemeente Oude IJsselstreek wordt gewezen op ruimtelijke ontwikkelingen.

¹⁶ Bijvoorbeeld landschappelijk of woningen binnen de 0,4 microtesla zone.

van het transformator station. Het detailniveau van de beschrijving van de milieugevolgen dient passend te zijn voor de fase van het project.

4.2 Effecten tijdens de aanlegfase

Beschrijf de effecten van de alternatieven tijdens de aanlegfase op:

- verkeer en verkeersgerelateerde effecten zoals geluid;
- natuur;
- bodem en grondwater.

4.3 Landschap en cultuurhistorie

Landschap

Maak met behulp van visualisaties de effecten van de verschillende alternatieven op het onder- en achterliggende landschap inzichtelijk.¹⁷ Ga daarbij in op de belevingswaarde van het initiatief als nationaal infrastructureel element. Beschrijf en visualiseer de spanning tussen:

- het karakter van het initiatief als nationale infrastructuur en het beeld dat daar bij hoort en
- de regionale landschappelijke structuur die wordt doorsneden.

Cultuurhistorie

Neem in het MER een beschrijving op van de archeologische verwachtingswaarden en cultuurhistorische waarden, als basis voor de effectbeschrijving van alternatieven en varianten. Indien er mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn, dient dit door middel van inventariserend veldonderzoek verder in beeld te worden gebracht. Beschrijf hoe effecten op archeologische resten en waardevolle cultuurhistorische elementen (indien aanwezig) voorkomen of beperkt zullen worden.

4.4 Natuur

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben op de natuur. Schets in het MER op hoofdlijnen een algemeen beeld van de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en de effecten op de natuur in het studiegebied.

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied en wat de autonome ontwikkeling¹⁸ van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effectrelatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke van deze dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen¹⁹ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Indien populaties van internationale betekenis in het geding zijn, maak modelmatig duidelijk wat de gevolgen kunnen zijn van het initiatief. Onderzoek

¹⁷ Uit de zienswijzen blijkt dat er vragen en bezorgdheid bestaat over de hoogte van de masten en de effecten daarvan op het landschap.

¹⁸ In de zienswijze van het waterschap Rijn en IJssel wordt gewezen op (de ontwikkeling van) een ecologische verbindingzone.

¹⁹ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld licht en geluid, verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding, versnippering door doorsnijdingen of barrièrewerking en vermesting en verzuring door bijvoorbeeld deposities van stikstof.

daarbij vliegbewegingen en waargenomen draadslachtoffers. Besteed aandacht aan het eventuele verschil in ecologische effecten (draadslachtoffers) indien de 380 kV verbinding hetzij gebundeld hetzij gecombineerd worden met bestaande verbindingen.

Beschrijf mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen.

Gebiedsbescherming

De tracéalternatieven doorsnijden geen Natura 2000-gebieden. Het is echter niet uit te sluiten dat via externe werking het voornemen gevolgen heeft voor Natura 2000-gebieden. Onderzoek of er gevolgen voor Natura 2000-gebieden zijn. Als op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het voornemen afzonderlijk dan wel in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden, geldt dat een passende beoordeling opgesteld moet worden, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende gebied. Onderzoek, indien van toepassing, in de passende beoordeling of de zekerheid kan worden verkregen dat het project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aantast. Uit de wetgeving volgt dat een project alleen doorgang kan vinden als de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets²⁰ met succes wordt doorlopen.

Speciale aandacht verdient hier het grensoverschrijdende effect op Natura 2000-gebieden. Behalve de Gelderse Poort en de IJsseluiterwaarden zijn er effecten mogelijk op de Duitse Natura 2000-gebieden Unterer Niederrhein en Hetter-Millinger Bruch. In de reeds uitgevoerde eerste screening bleek al een methodisch verschil tussen het vaststellen van effecten in Duitsland en Nederland. Behalve de verschillen in inventarisatiemethoden bleken er ook verschillen in het vaststellen van significantiegrenzen en de betekenis van de instandhoudingsdoelstellingen daarin. Het is van belang dat de effecten eenduidig in beeld worden gebracht en de methodieken zodanig worden afgestemd dat de uitkomsten van het effectonderzoek aan beide zijden van de grens inhoudelijk acceptabel en juridisch houdbaar zijn.

Geef aan of de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden' van EHS-gebieden worden aangetast en of het voornemen past binnen de toetsingskaders voor deze EHS-gebieden en de ecologische verbindingzones.

Het zoekgebied is mogelijk van belang voor ganzen en weidevogels. Geef aan:

- welke gebieden zijn aangewezen als opvang- en foerageergebieden voor ganzen en/of weidevogelgebieden;
- wat de beschermstatus van deze gebieden is;
- de mogelijke gevolgen van het voornemen op deze gebieden.

²⁰ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

Soortenbescherming

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (flora), het leefgebied (fauna) en trekroutes en fourageergebieden van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen mogelijk overtreden worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.5 Gezondheid

Bij de tracering zal volgens de startnotitie het vigerende voorzorgbeleid voor gezondheidsaspecten van elektromagnetische velden in acht worden genomen. Dit betekent dat moet worden nagestreefd dat er geen nieuwe situaties ontstaan waarbij woningen, scholen crèches en kinderopvangplaatsen binnen de 0,4 microtesla zone komen te liggen. Als dat wel zo is zal daar een duidelijke motivatie voor moeten worden aangegeven, evenals in welke mate dit dan gaat gebeuren. Uit de zienswijzen blijkt dat er bezorgdheid bestaat over de mogelijke gezondheidseffecten van hoogspanningsverbindingen. Ga hier in het MER op in.

Geef voor alle alternatieven, inclusief de referentiesituatie, het aantal en type gevoelige bestemmingen²¹ binnen de 0,4 microtesla zone. Beschrijf wat in dit verband verstaan wordt onder 'nieuwe situaties' en 'langdurig verblijf' en betrek hierbij de mate van overschrijding van de 0,4 microtesla zone. Geef ter vergelijking aan waar er sprake is van een verbetering dan wel verslechtering van de bestaande situatie en om hoeveel en welk type gevoelige bestemmingen het gaat.

4.6 Bodem en water

Beschrijf de effecten op de bodem en het grondwater van de verschillende alternatieven, tegen de achtergrond van de gedifferentieerde gebiedseigen opbouw van bodem en grondwaterprofielen. Geef aan in hoeverre grondverbetering noodzakelijk is met gebiedsvreemde grond of materialen.

4.7 Agrarisch landgebruik

Uit de zienswijzen blijkt dat er veel vragen bestaan over de mogelijke gevolgen van de 380kV verbinding op het agrarisch landgebruik, waaronder ruimtebeslag. Werk het aspect ruimtegebruik conform de startnotitie uit. Hoewel de overige in de zienswijzen genoemde gevolgen²² van het voornemen voor het agrarisch landgebruik niet als milieueffect van het voornemen worden beschouwd, adviseert de Commissie, vanwege de zienswijzen en het agrarische karakter van delen van het zoekgebied, hier in het MER aandacht te besteden.

²¹ Hiertoe behoren: bestemmingen waar kinderen tot 15 jaar langdurig verblijven, in ieder geval woningen, crèches, kinderopvang en scholen voor basis- en voortgezet onderwijs.

²² Bijvoorbeeld de zienswijze van LTO Noord.

5. EVALUATIEPROGRAMMA

Het bevoegd gezag moet bij het besluit aangeven hoe en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling dat de initiatiefnemer in het MER een aanzet geeft tot een evaluatieprogramma en daarbij een verband legt met de geconstateerde leemten in informatie en onzekerheden. Geef in het MER een aanzet tot een evaluatieprogramma. Ga daarbij in op de gevolgen voor:

- landschappelijke kwaliteit;
- natuurwaarden, waaronder gevolgen voor de vogelstand;
- gezondheid;
- recreatie.

BIJLAGE 1: Projectgegevens richtlijnenfase besluit-m.e.r.

Initiatiefnemer: Ministerie van Economische Zaken, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en TenneT BV

Bevoegd gezag: de Minister van Economische Zaken en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Besluit: rijksinpassingsplan

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C24.0

Activiteit: bepalen tracé voor aanleg van een nieuwe 380 kilovolt (kV) verbinding

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in het Staatscourant van: 9 september 2009

ter inzage legging startnotitie: 10 september tot en met 21 oktober 2009

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 9 september 2009

richtlijnenadvies uitgebracht: 18 november 2009

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

drs. H.W.A. Jans

drs. S.R.J. Jansen

prof. ir. E.A.J. Luiten

drs. L. van Rijn-Vellekoop (voorzitter)

ir. R.N. Walter

drs. F.H. van der Wind (secretaris)

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Startnotitie m.e.r. Project Doetinchem-Wesel 380kV, Traject Doetinchem-Duitse grens, 's-Gravenhage, augustus 2009.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Stadt Rees, Rees (DLD)
2. Stadt Isselburg, Isselburg (DLD)
3. P. Jansen, Wehl
4. G. Strang en P. Visser, Doetinchem
5. Melkveebedrijf R.B. Remmelink, Doetinchem
6. J.M. van Eekhout en H.A. Drevers, Doetinchem
7. T.H. Riesterer, Silvolde
8. K. Vanger, Doetinchem
9. G.J. Bommer en H.G. Elmendorp, Doetinchem
10. J. Boon en F.A. Rabeling, Doetinchem
11. A.G. Duenk, Ulft namens Weidevogelvereniging Oude IJsselstreek en Buurtvereniging de Hutten, onbekend
12. G.W. Seesink, Breedenbroek
13. D.C. Jonkers en Y.M. Michies, Doetinchem
14. T.J. Noorlander en J.A. Kloos, Voorst (aanvullende reactie)
15. Th. Pastoors, Silvolde
16. Metaalbewerkingsbedrijf A.P. Jansen, Etten
17. J. Veenhuizen, Silvolde
18. L. Bisterbosch, Silvolde
19. M. Lemas, Te Pas, Reinders, B. Brunsveld, Jolink, Doetinchem en Gaanderen
20. J. Rabeling, Doetinchem
21. M. Gosselink, Silvolde
22. F.A.T.M. Rabeling, Doetinchem
23. Agrarisch bedrijf Bongers, Silvolde
24. Firma Gossel-Holstein
25. Elektrotechnisch Installateur en adviseur, Terborg
26. Stichting Mooij land, Etten
27. Otten, Wehl
28. R. Becking, Etten
29. H. Leijzer-Kiwitz
30. Aa. te Grotenhuis, Etten
31. Fam. G. Ebbing- Ooyman, Doetinchem
32. E.A. Rump, Doetinchem
33. Jos thuis, Doetinchem
34. Furstlich Salm-Salm'sche Verwaltung, Rhede Duitsland DLD
35. R. Bergervoet, Doetinchem
36. G.B. Helmes, Etten
37. W. Bongers met 4 handtekeningen, Doetinchem
38. Ten Have, Silvolde
39. T. Karssen met 2 handtekeningen, Doetinchem
40. R.H.M. van Gent, Doetinchem
41. B. Waterham, Doetinchem
42. A.H.M. Schepers met 11 handtekeningen, Gaanderen
43. M. Heijink, Doetinchem
44. Agrarisch bedrijf ten Have, Silvolde
45. De Grote Kroeze vof, Silvolde
46. F.C.W. Coenen, Voorst
47. E.R. Burgerhout, Doetinchem
48. Buurtbelangenvereniging "De Hut", Ulft
49. Het Onland b.v., Doetinchem
50. J.J.A.M. Dunselman
51. Provincie Gelderland, Arnhem
52. B. Duking, Voorst
53. E. Mulders (lijst met 18 handtekeningen), Silvolde
54. R. Snelting en fam. A.B. Reusen, Voorst
55. Fam. Teeuwssen, Etten
56. Zorgboerderij 't Liessenhuus & Scouting Saksenheer, Breedenbroek
57. P.L. Bolwerk en E.J. Tannemaat, Breedenbroek
58. Fam. H.P.M. Teunissen, Breedenbroek
59. J.H. Snelting kl. Holkenborg, Voorst
60. Fam. G. Kuperij, Breedenbroek

61. E.J. Liefink en M. Liefink- Aalbers, Silvolde
62. B. te Brake, Breedenbroek
63. C. Keizer, Voorst
64. Fam. Diersen, Voorst
65. Melkveebedrijf Van Hal, Voorst
66. J.R. Westendorp, Voorst
67. I. te Pas, Breedenbroek
68. G.B.A. Scholten en D.M.T Scholten-Giesen, Voorst
69. Landbouw en veeteeltbedrijf J.W. Ruesink, Breedenbroek
70. J.E. Houwer, Breedenbroek
71. Wieskamp, Voorst
72. Th.W.J. van Uum, Voorst
73. M.J.B.M. van Uum, Voorst
74. R. Hanselman, Breedenbroek
75. M. Duking-Kapelle, Voorst
76. H.J. Rexwinkel, Breedenbroek
77. Melkveebedrijf D.J. Grievink, Breedenbroek
78. D. Keizer, Voorst
79. G.W. Wissink, Breedenbroek
80. B.H.M. Wieskamp, Breedenbroek
81. Fam. Luimes, Voorst
82. J. Arentsen, Breedenbroek
83. J.B.M. Nas, Breedenbroek
84. G. Meijer/ C. Penders, Netterden
85. Fam. Scholten, Gaanderen
86. Vijverspecialist kwekerij „ de Watermolen,, Doetinchem
87. Landgoed 't Maatje, Gaanderen
88. F.W. Somsen, Voorst
89. Th. F. Fisseer, Voorst
90. E. te Kamp, Breedenbroek
91. P. Peek, Eten
92. H.J. Kloosterman, Breedenbroek
93. D.J. Kip, Breedenbroek
94. J. Klein Hesselink, Breedenbroek
95. Fam. Bongers, Silvolde
96. Vleesvee T.W.G. Strikwold, Voorst
97. A. Radstake en G.J. Radstake, Voorst
98. H.W. Reimes, Breedenbroek
99. R. Kruip, Breedenbroek
100. Fam. A. Wesselink, Breedenbroek
101. J. te Kaat, Breedenbroek
102. Vereniging "Silvolds Belang", Silvolde, lijst met 166 hantekeningen, Silvolde
103. Namens vele bewoners, namenlijst van bezwaar tekening 8namen + 436 + 566 handtekeningen, Dichteren en De Huet (aanvulling)
104. K. Langenhoff, Doetinchem
105. B. Tomesen, Wijnbergen
106. A. Lemas en H. Mönch, Doetinchem
107. J.G.M. Bongers, Vethuizen
108. Belanghebbenden lijst met 38 handtekeningen, Gaanderen
109. Fam. Scheeringa, lijst met 48 handtekeningen, Doetinchem
110. H.G.M. Liebrand, Doetinchem
111. B. Weijers, Vethuizen
112. F. Niesink, lijst met 36 namen, Doetinchem
113. Ondernemer in natuur en recreatie V.T.L. Snelting, Doetinchem
114. Mts G.W.B. Wissing, Breedenbroek
115. Fam. Bullee, Breedenbroek
116. P.P.H. Ketz en C.J.M. Evers, lijst met 34 handtekening, Gaanderen
117. G.E.J. Bulleé, Breedenbroek
118. LTO Noord afdeling Oude IJsselstreek, Breedenbroek
119. G.M.G. van Hagen-Reumer, Wehl
120. Schouten- van Santen, Breedenbroek
121. L. Zweerink, Breedenbroek

122. B.G. van Hal, Voorst
123. M.J.M. Massop, Voorst
124. W.J.M. Westdijk
125. H. Bussink, Breedenbroek
126. E.M. Ratering- Bosman, Voorst
127. R. Miggelbrink van Hol, Voorst
128. H. Miggelbrink, Voorst
129. S. Fisser, Breedenbroek
130. Waterschap Rijn en IJssel, Doetinchem
131. Stichting Sité Woondiensten, Doetinchem
132. Gemeente Oude IJsselstreek en gemeente Doetinchem, Gendingen
133. Provinciale Commissie Gelderland van Bond Heemschut, Arnhem
134. T.B.J. Geven en Mareike Jolink, Breedenbroek
135. A. Groenendijk, Etten
136. Loonbedrijf Bosman BV, Vethuizen
137. Landbouwer I.J.L. Bosman,
138. Fam. Mossop- van Hal, Voorst
139. P. te Kaat-Brus, Voorst
140. Melkveebedrijf O.J.F. Brus, Voorst
141. S.G.C. Brus en D.M. Brus- Kools, Voorst
142. J.M.P Hermans, Breedenbroek
143. N. Brus, Voorst
144. P. Brus, Voorst
145. Van Santen, Breedenbroek
146. F. te Grotenhuis, Breedenbroek
147. Agrarisch bedrijf Fam. P. Brus, Voorst
148. A.H. Westendorp, Breedenbroek
149. H. Westendorp, Breedenbroek
150. C.J.G. Brus, Voorst
151. H.G.S. Tijssen-Gommers, Doetinchem
152. Veehouderij/ melkveebedrijf Fam. H. Roelofs, Voorst
153. Stichting Leven met de Aarde, Stichting Vahalis, Fam. Visscher-Endeveld, Etten
154. P.M. Konings, Breedenbroek
155. L. Bohnij-Ruigt, Breedenbroek
156. D.A.G. Lindenboom-Michel, Voorst
157. P. Kemperman, Doetinchem
158. M. Th. Sesink-Borkes, Breedenbroek
159. Maatschap Van Uum, Voorst
160. Rentmeesterskantoor Witte, namens J.G.F. van der Voo-Addink, Terborg
161. Mts. J. Steverink, Silvolde
162. Gelderse milieufederatie GMF, Arnhem
163. LTO Noord afdeling Doetinchem, Deventer
164. CMS Derks Star Busmann advocaten namens Ten Brinke Bouw B.V., Doetinchem
165. G. WillemsenFröhl ing, Breedenbroek
166. M.C.C. Ross, Sinderen
167. Fam. Geven, Breedenbroek
168. Fam. Radstake, Sinderen
169. Th. Gal, Breedenbroek
170. Fam. J.Th. Suselbeek, Sinderen
171. G.A.A. Goosens Bekker, Sinderen
172. A.g. Nijenhuis- Klein Wolterink, Breedenbroek
173. H.J. Weenink, Sinderen
174. Veehouderij De Drijf, Breedenbroek
175. Fam. Emaus, Breedenbroek
176. J.N. Sars en C. Sevink, Doetinchem
177. Gemeente Doetinchem, Doetinchem
178. Gemeente Montferland, Didam
179. Th. Roes, Breedenbroek
180. Loon- en grondverzetbedrijf van Hal, Voorst
181. G.W.H.M. Winands, Breedenbroek
182. G. Dohmen en M.J.A. Dohmen- Van Haeren, Breedenbroek

183. C.W. van Harselaar, Voorst
184. G.R. Morssink- Wicherson, Voorst
185. Hazelnotenteelt Twenter, Breedenbroek
186. Fam. Wesseling, Breedenbroek
187. G. Otten, Voorst
188. G.W.F. Grotenhuis, Breedenbroek
189. J. van Hal, Voorst
190. Fam. Winters, Breedenbroek
191. Th.G. Roes, Breedenbroek
192. J.J. Evers, Breedenbroek
193. Fam. Elshof, Doetinchem
194. M.H.P. Geven, Breedenbroek
195. Fam. B.M.J. Scholtens, Doetinchem
196. J.G.M. Venneman, Voorst
197. M. van Eupen, Silvolde
198. Mts H. en L. Geven- Snelting, Breedenbroek
199. Fam. Reusen, Breedenbroek
200. Fam. Otten, Wehl
201. J. Graven, Breedenbroek
202. A.H. Hebinck, Etten
203. M.J. Koolmees, Breedenbroek
204. Th. Stroet, Breedenbroek
205. M. van Wessel, Breedenbroek
206. A. Pasckert, Isselburg DLD

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport 380 kV Verbinding Doetinchem - Duitse grens

TenneT, de beheerder van het landelijke hoogspanningsnet, wil in samenwerking met het Duitse RWE, door een nieuwe 380 kilovolt (kV) hoogspanningsverbinding het Nederlandse en Duitse elektriciteitsnet beter met elkaar verbinden. Het gaat om de verbinding van Doetinchem naar Wesel (Duitsland). Op het Nederlandse deel van deze verbinding is de rijkscoördinatie-regeling van toepassing. Het tracé, inclusief de uitbreiding van het transformator- en schakelstation Doetinchem en de uitvoeringswijze van deze verbinding worden vastgelegd in een rijksinpassingsplan. Voor de besluitvorming hierover door de minister van Economische Zaken (EZ) en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) wordt een milieueffectrapport (MER) opgesteld.

ISBN: 978-90-421-2881-1

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

